

Mowa, jako jeden ze sposobów komunikowania się dzieci z wadą słuchu

Komunikowanie się jest jedną z podstawowych potrzeb człowieka. Utrata słuchu może uniemożliwić opanowanie mowy dźwiękowej. Opracowane zostały zatem formy porozumiewania się, dzięki którym osoby z wadą słuchu mogą funkcjonować w życiu społecznym (np. język migowy, alfabet palcowy, odczytywanie mowy z ust, fonogesty).

Mowa jest powszechnym sposobem na porozumiewanie się. Komunikowanie się jest zależne od znajomości języka, umiejętności mówienia, pisania, czytania, a to wszystko jest uwarunkowane dobrą percepcją słuchową. Tylko w mowie ustnej stosuje się poprawne formy gramatyczne. Gramatyka zajmuje się formą wyrazów, strukturą zdania, a fonetyka – stroną dźwiękową języka. Poprawna wymowa, odmiana wyrazów i budowanie zdań jest możliwe właśnie dzięki zdobyciu umiejętności gramatycznych i fonetycznych.

W pierwszych latach życia dziecka, kiedy to układ nerwowy stale się rozwija, wykształcają się takie funkcje jak: spostrzegawczość, pamięć, uwaga, myślenie i naśladowanie. Wszystkie te elementy składają się na umiejętność posługiwania się mową dźwiękową. Ważną częścią jest jeszcze sprawność ruchowa narządów artykulacyjnych. Dziecko powinno sprawnie i płynnie poruszać narządami artykulacyjnymi.

Już w okresie prenatalnym dziecko odbiera sygnały dźwiękowe ze świata zewnętrznego. Istotna jest więc nauka słuchania w tym okresie. Jeśli do trzeciego roku życia wystąpi wada słuchu, bardzo trudno jest dziecku przyswoić umiejętności językowe, ponieważ minął już okres spontanicznej aktywności układu nerwowego.

Rozwój mowy ustnej jest bardzo istotny w funkcjonowaniu dziecka z wadą słuchu. Gdy już uszkodzenie słuchu zostało stwierdzone należy objąć dziecko specjalistyczną opieką i kształtować w nim mechanizmy odbioru dźwięków, by stymulować rozwój językowy. Rozwój mowy jest rezultatem doświadczeń komunikacyjnych już od narodzin dziecka.

Zwracając uwagę na stopień ubytku słuchu można analizować przebieg rozwoju mowy. Im wyższe jest uszkodzenie, tym większe problemy ma dziecko z przyswojeniem języka i jego rozumieniem. Słownictwo jest ubogie, nauka gramatyki kłopotliwa, a artykulacja głosek trudna.

Zaopatrzenie dziecka w aparaty słuchowe i rozpoczęcie rehabilitacji słuchu powinno odbywać się zaraz po zdiagnozowaniu wady, aby rozwój mowy był opty-

malny. Brak środków wspomagających słyszenie powoduje trudności w odbiorze dźwięków z otoczenia, przyswajaniu pojęć oraz w orientacji przestrzennej. Proces przyswajania mowy u niemowląt z wykrytą wadą słuchu jest bardzo trudny. Musi ono przejść przez okresy rozwoju mowy nie tak spontanicznie, jak przechodzi przez nie dziecko słyszące. Intensywna rehabilitacja jest nieodzowna.

U dzieci z wadą słuchu mogą występować dodatkowe uszkodzenia, które wpływają na rozwój. Tak np. zaburzenia wzroku, upośledzenia umysłowe czy nawet zaburzenia dyslektyczne mają istotne miejsce w procesie nauki mowy, czytania i pisania. Osoby takie mają trudności w szkole, wymagają specjalistycznej opieki i indywidualnych ćwiczeń. Badania psychologiczno – pedagogiczne, jakie wykonuje się przed rozpoczęciem nauki w szkole dziecka z wadą słuchu mogą określić jego poziom intelektualny. Dzieci, u których stwierdzono obniżony poziom, mają problemy w przyswajaniu pojęć abstrakcyjnych, w budowaniu i rozumieniu zdań, z poprawną artykulacją. Ich koncentracja uwagi i motywacja do nauki jest osłabiona.

Wada słuchu ogranicza znacznie pamięć słuchową. U dzieci dominuje wzrok, a pamięć słuchowa rozwija się powoli. Z otoczenia do dziecka docierają tylko dźwięki skierowane bezpośrednio do niego. Polecenia kierowane do małego

dziecka powinny być jasne, krótkie, gdyż przy dłuższych nie zapamiętuje ono wielu informacji. Powoduje to niezrozumiałość treści przekazu.

Ważne dla rozwoju mowy dziecka jest jego środowisko rodzinne, w którym się wychowuje. Rodzice często nie potrafią oddziaływać korzystnie na rozwój językowy swojego dziecka. Nie wzbogacają słownika, ograniczają się do prostych poleceń, zakazów i nakazów. Zdarza się również, że izolują dziecko od społeczeństwa słyszącego, wstydzają się wady, wyręczają w codziennych obowiązkach. W porozumieniu ze specjalistami, rodzice powinni prowadzić terapię w domu, gdyż same wizyty w poradniach, czy obecność w szkole nie wystarczy by dziecko opanowało mowę w stopniu zadowalającym.

Żadne dziecko nie rodzi się z brakiem zdolności do przyswojenia języka, ale nie każde ma jednakowe szanse na jego poznanie. Osoba z wadą słuchu ma ograniczone możliwości posługiwania się językiem dźwiękowym. Jest to największy problem tej niepełnosprawności. Aby temu zapobiec bardzo ważne jest wczesne rozpoznanie uszkodzenia słuchu, zaopatrzenie w środki korekcyjne i systematyczna rehabilitacja. Wówczas dziecko ma większą okazję na naukę mowy oraz ogólny rozwój.

Opracowała:

Karolina Warecka

surdopedagog, logopeda

Przychodnia Rehabilitacyjna dla

Dzieci i Młodzieży ul. Balkonowa 4

Literatura:

1. Gunia G., Terapia logopedyczna dzieci z zaburzeniami słuchu i mowy. Wybrane problemy teorii i praktyki surdologopedycznej. Oficyna Wydawnicza Impuls, Kraków 2006;
2. Kurkowski Z. M., Mowa dzieci sześciolletnich z uszkodzonym narządem słuchu, wyd. UMCS, Lublin 1996

Źródła fotografii: www.logopeda.pl,
www.geers.pl, www.oticon.pl

